

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Філологічний факультет
Кафедра германської та слов'янської філології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

С. Г. Набока

«21» березня 2024 р.

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ:
СУЧАСНА РОСІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА З
МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ
підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності

014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

предметна спеціальність

014.02 Середня освіта (Мова і література (російська))

за освітньо-професійною програмою

Середня освіта (Мова і література (російська))

Дніпро-Слов'янськ – 2024 р.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену: Сучасна російська літературна мова з методикою навчання. Зарубіжна література з методикою навчання для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Мова і література (російська))» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) (предметна спеціальність: 014.02 Середня освіта (Мова і література (російська)))

Розробники:

Маторіна Н. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Казаков І. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Рубан А. А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри германської та слов'янської філології.

Протокол №9 від «26» лютого 2024 р.

В.о. завідувача кафедри
германської та
слов'янської філології

І.М. Казаков

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
«21» березня 2024 р.,
протокол №6

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах сучасного демократичного розвитку України неабиякого значення набувають гуманітарні знання, які вияскравлюють не лише багатогранну сутність людини, а і її творчий потенціал. З огляду на це, складником загальної системи гуманітарних знань у педагогічних закладах вищої освіти є навчальні дисципліни «Сучасна російська літературна мова з методикою викладання» та «Зарубіжна література з методикою викладання».

Мова – надзвичайно складне і багатогранне явище, яке визначає інтелектуально-особистісний, соціальний, духовний розвиток людини. Оволодіти її багатствами – значить засвоїти цілі історико-культурні шари розвитку народу, зрозуміти його світовідчуття і світорозуміння. Отже, мовна підготовка філолога-славіста не зосереджується лише на засвоєнні лінгвістичних знань, а покликана сформувати спеціаліста, здатного осягнути мовне явище у всій його повноті, взаємодії з усім комплексом, що визначає ментальність нації взагалі та окремої людини зокрема.

Таким чином, мета екзамену з сучасної російської мови – виявити рівень засвоєння усіх розділів науки про кожну зі слов'янських мов, історії їхнього розвитку і становлення, особливості лінгвістичних контактів, а на цій основі – готовність розглядати і трансформувати мовні явища у контексті соціо-гуманітарних проблем.

Однак фахова підготовка вчителя-словесника вимагає не лише належної філологічної озброєності, а й уміння донести лінгвістичні знання до учнів середніх класів, допомогти їм збагнути красу і багатство рідної мови, з повагою ставитися до мовних особливостей іншого народу. Метою екзамену з методики викладання російської мови є з'ясування умінь майбутнього спеціаліста трансформувати науково-лінгвістичні поняття і явища згідно вікових і розумових здібностей школярів, оволодіння існуючим сучасним методичним арсеналом, способами прищеплення учням відчуття слова, всього його лексико-граматичного різноманіття.

Враховуючи, що нині вчитель потребує певної методичної підготовки, організації в оволодінні сучасною лінгводидактикою, традиційна методика доповнюється тією науковою інформацією, яка відображає інноваційні процеси та нові технології у навчанні російської мови.

Під час складання іспиту студент повинен продемонструвати:

- глибокий науковий рівень засвоєння і репродукції знань теоретичного матеріалу;
- уміння оптимально співвідносити теорію з практикою;
- рівень сформованості вмінь і навичок усного та писемного мовлення;
- ступінь оволодіння нормами української та російської літературної мов;
- уміння робити лінгвістичний аналіз тексту, скласти схему речення або сконструювати речення за поданою схемою.

До програми включено основні питання курсу сучасної російської мови.

Опрацьовуючи розділ “Вступ”, здобувач має звернути увагу на основні процеси і шляхи формування і розвитку мови кожного зі слов’янських народів, основні мовні стилі.

Розділ “Фонетика і фонологія” вимагає уміння розрізняти поняття “звук” і “фонема”, характеризувати голосні й приголосні звуки, розуміти зміни в системі голосних і приголосних (із історичною довідкою), вміти записувати текст фонетичною транскрипцією, що пов’язано зі знанням правил з орфоепії.

Складним є розділ “Графіка та орфографія”, оскільки в ньому розглядаються не тільки питання співвіднесеності звуків і букв, але й правила орфографії, засвоєння яких потребує певних умінь і навичок.

З лексикології та фразеології майбутньому вчителеві слід повторити питання структури слова, синонімічні багатства мови, фразеологічні одиниці, їхні типи, джерела фразеології.

Міцні знання з морфеміки та словотвору допоможуть безпомилково виконувати морфемний і словотвірний аналіз слів.

Центральне місце в системі розділів науки про лінгвістику належить синтаксису, в структурі якого всі засоби мови і мовлення знаходять функціональну оцінку. Майбутній учитель має показати розуміння сучасного

стану синтаксичної науки, охарактеризувати синтаксичні одиниці – словосполучення, речення, визначити головні та другорядні члени речення, способи ускладнення простого речення, особливості його пунктуаційного оформлення.

При опрацюванні синтаксису складного речення необхідно звернути увагу на принципи класифікації складнопідрядних речень, особливості структурно-семантичної класифікації, згідно якої розрізняються види підрядних речень у сучасній школі.

Програма курсів методики викладання російської мови в середній школі складається з таких розділів: “Загальні питання методики”, “Вивчення розділів науки про мову”, “Розвиток мовлення учнів”. Розкриваючи зміст першого розділу, студенти повинні виявити такі теоретико-методичні знання:

- особливості методики викладання російської мови як науки;
- методи дослідження методики викладання;
- мету, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання російської мови в середній школі;
- планування навчального матеріалу з російської мови;
- типи уроків;
- роль учителя-словесника та його можливості у справі підвищення грамотності учнів у школі;
- вимоги до сучасного уроку;
- контроль за засвоєнням знань з російської мови, формування лінгво-мовленнєвих навичок учнів, їхнє оцінювання;
- специфіку роботи щодо поглиблення вивчення російської мови у старших класах.

Здобувачі бакалаврського рівня вищої освіти повинні мати глибокі знання з методики викладання мови і роботи з наступними розділами науки про мову: фонетики, лексики, орфографії, граматики. Розкриваючи зміст даної роботи, слід виділити всі лінгвістичні поняття, які характеризують систему російської мови, знати всі часткові методичні принципи, що витікають зі специфіки кожного розділу науки про мову. Особливу увагу слід приділити етапам роботи по засвоєнню нового мовного матеріалу, методики формування навчально-мовних умінь (вправ).

Значне місце у шкільному курсі російської мови посідають орфографія та пунктуація. Вони мають свою систему понять, принципів і фактів. Працюючи над орфографією, студент повинен показати її зв'язок зі всіма рівнями мови, розкрити зміст роботи відносно орфографії та пунктуації в школі (орфографічні та пунктуаційні знання, орфографічні та пунктуаційні правила, орфографічні та пунктуаційні уміння і навички), знати методику вивчення орфографічного та пунктуаційного правила, види письмових робіт, вернути увагу на психологічні та методичні засади роботи з орфографії та пунктуації, на розвиток в учнів орфографічної та пунктуаційної пильності. Важливим етапом формування орфографічних та пунктуаційних умінь є робота над помилками. Студент повинен знати причини появи в учнів орфографічних та пунктуаційних помилок і шляхи їхнього усунення.

На всіх уроках вивчення шкільного курсу російської мови і на спеціальних уроках реалізується задача розвитку мовлення учнів. Це одне з головних завдань навчальних предметів. Тому від студента вимагається знання змісту роботи з розвитку мовлення в школі, основні принципи методики розвитку мовлення, володіння нормами літературної мови, системою вправ, які забезпечують розвиток мовленнєвих навичок учнів, мету і джерела поповнення словникового багажу учнів, типи лексичних і граматичних помилок та шляхи їхнього усунення, прийоми роботи по навчанню різноманітним видам мовленнєвої діяльності (слухання, читання, розвиток усного і писемного мовлення).

Художня література посідає провідне місце серед усіх видів мистецтв, оскільки образом, художнім словом передає найрізноманітніші сфери людського буття, зовнішній і внутрішній світ людини. На вироблення чуття художнього слова, його специфіки і спрямована фахова підготовка філолога. Йому, як спеціалісту, необхідно не просто засвоїти певну суму історико-літературних, теоретичних знань, а сформувати здатність осягати художній твір у його змістовно-естетичній даності, неповторності. Вивчення літератури – це засвоєння кількох культурних пластів, кожен з яких виробляв своє розуміння прекрасного, утверджував ідеал людини, особистості. Водночас літературний процес становить нерозривний потік, коли одні набувають, трансформуються, видозмінюються, неодмінно входять у наступні, збагачують їх, допомагають прояву нового. Тому прочитання художнього твору, його аналіз повинні враховувати як синхронний, так і діахронний підходи. І в цьому буде полягати культура, ознака професіоналізму словесника.

Важливим при сприйнятті художнього твору буде і те, щоб не ототожнювати зображене письменником з існуючою дійсністю. Будь-який твір – це результат осмислення, переживання і перевідтворення, яке відбувається за естетичними законами, передбачаючи значну роль вимислу і домислу. Художній світ – це перш за все суб'єктивний авторський світ, що відбиває складну взаємодію етичних, естетичних, соціальних, філософських тощо уподобань митця. У зв'язку з цим важливо збагнути авторську позицію, заявлену в творі, не підмінити її власною, і в той же час чітко висловлювати особисте ставлення до зображеного. Це й повинне забезпечити науково-об'єктивний, ґрунтовний, позбавлений соціологічних впливів літературознавчий аналіз.

Фаховий рівень здобувачі вищої освіти вимірюється не лише суто літературознавчою підготовкою. Вчителю-словеснику необхідно володіти вмінням донести красу, естетичну привабливість художнього твору до учнів. Урок літератури повинен бути не уроком переказування змісту, підходу до нього як своєрідної ілюстрації історії, а уроком роздумів над людською сутністю, виявленням її місця у світі. Це є наріжним каменем незалежно від віку школярів, теми твору, навчальної мети заняття. Забезпеченню цього слугуватиме ґрунтовна методична підготовка, знання різноманітних прийомів і способів, щоб занурити школярів у світ твору, викликати бажання розмірковувати над прочитаним, осягати його естетичну принадність.

Належна ефективність уроків з літератури у значній мірі залежить від врахування родово-жанрової природи творів, що викличе застосування найадекватніших методичних прийомів донесення до учнів художньої своєрідності текстів, які розглядаються. Також важливо у процесі шкільного аналізу звертати увагу на стильову своєрідність як окремого твору, так й індивідуального стилю письменника. Це дозволить уникнути “обезлички” митців, внесе в урок особистісний підхід, сприятиме формуванню власних естетичних смаків та уподобань. Цим забезпечуватиметься виховний вплив такого навчального предмета, як література, його гуманістична наснаженість.

Під час складання іспиту студент *повинен продемонструвати:*

- сприйняття літератури як особливого феномену людського духу, який розвивається за притаманними йому законами;
- уміння зіставляти окремі естетичні факти, щоб на цій підставі вибудовувати цілісне бачення всього процесу, пізнання його закономірностей, перспектив розвитку;
- уміння виявляти авторське бачення висвітлюваної проблеми, готовність поважати чужу думку, знаходити в ній раціональне зерно;
- навички застосування сучасних методологічних і методичних принципів при розгляді будь-яких літературних фактів;
- знання методики проведення уроку в його традиційній і нетрадиційній формах;
- глибокий науковий рівень засвоєння і репродукції знань теоретичного матеріалу;
- уміння оптимально співвідносити теорію з практикою.

Студент повинен бути ознайомлений з найновішими науково-методичними публікаціями стосовно кожної дисципліни.

Програма з методики викладання літератури охоплює ряд розділів: “Методика викладання літератури як наука і вузівська дисципліна”, “Основні положення і зміст викладання літератури в школі”, “Викладання літератури в школі на сучасному етапі”.

Опрацьовуючи дані розділи, слід представити шкільний курс вивчення літератури і методики викладання її в школі як навчальний предмет, з одного боку, і систему планомірного тематичного впливу на духовність учня під керівництвом учителя, з іншого.

Слід приділити увагу уроку як основній формі вивчення літератури. Специфіка уроку полягає в тому, аби визначити його навчальну мету, адже літературі не можна навчити, але можна дати знання, що допоможуть учням відкрити її, осягнути, зрозуміти, відчувати. Отже, урок літератури – час творчого спілкування вчителя з учнями, в основі якого художній текст, а різні форми співпраці вчителя з учнями забезпечують визначені й науково обґрунтовані навчальні ситуації, різноманітні типи уроків. При цьому слід зосередитися на етапах, які властиві різним типам уроків: підготовка до сприйняття твору; читання тексту; підготовка до аналізу; аналіз літературного твору; підсумкові завдання; елементи творчої роботи на уроці.

За результатами вивчення дисципліни у студентів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- вирізняти основні методологічні підходи до змісту та характеру цінностей художніх творів зарубіжної літератури;
- користуватися категоріальним апаратом літератури;
- орієнтуватися в основних філософських концепціях світової літератури;
- усвідомлювати світобачення й світорозуміння;
- розрізняти різні жанри художньої творчості й видів мистецтва;
- володіти творчим підходом до аналізу творів художньої літератури у контексті кожного періоду;
- збагачувати власну духовну культуру через самоосвіту.

спеціальні:

- здійснювати самостійний аналіз та оцінку художніх творів;
- розглядати конкретні літературні явища в широкому історико-культурному контексті.

Структура екзаменаційного білету

Структурно екзаменаційний білет складається з 30 тестових завдань, поділених на 2 блоки відповідно до кількості навчальних дисциплін, які містить програма ККЕ: 1 блок – тести із сучасної російської мови з методикою викладання (1 – 15); 2 блок – тести із зарубіжної літератури з методикою викладання (16 – 30).

Максимальна кількість балів – 100 (по 50 балів за кожний блок)

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІЗ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

1) Введение

Русский язык как лингвистическое и социальное явление. Устная и письменная формы литературного языка. Понятие о функциональных стилях.

2) Фонетика. Фонология

Предмет и задачи фонетики, ее место в ряду других лингвистических дисциплин. Классификация согласных звуков русского языка. Классификация гласных звуков русского языка.

Понятие слога, основные теории слогаделения. Основные фонетические процессы в области гласных. Основные фонетические процессы в области согласных. Понятие фонемы. Понятие сильной и слабой позиции фонем. Фонема и ее аллофоны в трактовке Ленинградской и Московской фонологических школ.

3) Орфоэпия. Графика. Орфография

Понятие об орфоэпии. Современные орфоэпические нормы. Общие и частные правила орфоэпии. Понятие о графике. Фонетико-позиционный принцип русской графики. Русская орфография. Морфологический принцип русского правописания. Фонетические, традиционные и дифференцирующие написания.

4) Лексикология. Лексикография. Фразеология

Предмет и задачи лексикологии русского языка. Понимание слова в русской лексикологии. Русская лексика как система. Однозначные и многозначные слова. Типы лексических значений слов в русском языке. Лексические омонимы. Лексическая синонимия. Антонимия в русской лексике. Паронимы.

Лексика современного русского языка с точки зрения её происхождения.

Фразеологический состав современного русского языка.

Понятия о русской лексикографии. Типы словарей и их характеристика.

5) Морфемика. Словообразование

Морфемика как учение о минимальных частях слова. Понятие морфемы. Слово и морфема. Типы морфем: корневые и аффиксальные. Корень слова. Свободные и связанные корни. Виды аффиксальных морфем, их характеристика с точки зрения материального выражения, регулярности – нерегулярности, продуктивности – непродуктивности. Способы соединения морфем в слове. Основа и окончание. Исторические изменения в составе слова: опрощение, переработка, усложнение. Морфемный анализ слов.

Словообразование как особый раздел науки о языке. Основные способы образования слов в русском языке: лексико-семантический, морфолого-синтаксический, морфологический. Частные разновидности морфологического производства. Словообразовательный анализ.

6) Грамматика

Предмет и задачи грамматики. Разделы грамматики. Грамматика научная и школьная.

7) Морфология

Предмет и задачи морфологии. Части речи как лексико-грамматические классы слов в русском языке. Принципы классификации частей речи. Система частей речи современного русского литературного языка.

Имя существительное

Имя существительное как часть речи. Лексико-грамматические разряды имён существительных. Одушевлённые и неодушевлённые существительные. Существительные собственные и нарицательные. Конкретные и абстрактные существительные. Существительные вещественные, собирательные, единичные. Морфологические и синтаксические свойства лексико-грамматических разрядов. Категория рода имён существительных. Категория числа имён существительных. Категория падежа. Типы склонений имён существительных.

Имя прилагательное

Имя прилагательное как часть речи. Лексико-грамматические разряды прилагательных. Степени сравнения имён прилагательных. Грамматические категории имён прилагательных: род, число, падеж. Склонение имён прилагательных. Словообразование имён прилагательных. Морфологический анализ имён прилагательных.

Имя числительное

Имя числительное как часть речи. Разряды имён числительных. Количественные числительные (целые, дробные, собирательные) и порядковые числительные. Особенности склонения числительных. Морфологический разбор числительных. Правописание числительных.

Местоимение

Местоимение как часть речи; его признаки. Разряды местоимений по значению. Разряды местоимений по соотношению с другими частями речи. Склонение местоимений различных разрядов. Морфологический анализ различных разрядов. Правописание местоимений.

Глагол

Глагол как часть речи; его категориальное значение, морфологические и синтаксические свойства. Спрягаемые и неспрягаемые формы глагола. Инфинитив. Синтаксические функции инфинитива. Классы глаголов. Продуктивные и непродуктивные классы. Категория вида. Группы глаголов по виду. Способы образования видовых форм. Одновидовые глаголы. Двувидовые глаголы. Категория залога. Образование и значение залоговых форм. Переходные и непереходные глаголы. Категория наклонения. Система наклонений. Значение и образование форм наклонений. Категория времени. Система времён. Значение и образование форм времени. Категория лица. Система личных форм глагола. Значение и образование форм лица. Спряжение глагола. Типы спряжений. Способы определения спряжений. Причастие как особая форма глагола. Деепричастие как особая форма глагола. Словообразование глаголов. Морфологический анализ глаголов. Правописание глаголов.

Наречие

Наречие как часть речи; его категориальное значение, морфологические и синтаксические свойства. Разряды наречий по значению. Словообразование наречий. Морфологический анализ наречий. Правописание наречий.

Слова категории состояния

Вопрос о словах категории состояния как особой части речи. Категориальное значение слов категории состояния, их морфологические и синтаксические свойства. Образование слов категории состояния. Морфологический анализ слов категории состояния.

Служебные части речи

Предлог как часть речи. Разряды предлогов по типу выражаемых ими отношений. Разряды предлогов по структуре.

Союз. Разряды союзов по функции. Разряды союзов по структуре.

Частицы как часть речи. Разряды частиц по значению. Функции частиц в речи. Морфологический анализ служебных частей речи. Правописание предлогов, союзов, частиц.

Особые классы слов

Модальные слова как часть речи. Разряды модальных слов по значению. Синтаксическая функция модальных слов.

Междометия как часть речи. Типы междометий по значению и структуре. Употребление междометий в речи.

Звукоподражательные слова, функция их в речи. Морфологический анализ особых классов слов.

Переходные явления в области частей речи

Переход слов с одной части речи в другую как один из способов пополнения лексико-грамматических классов слов.

Субстантивация. Адъективация. Прономинализация. Адвербиализация.

Переход слов из знаменательных частей речи в служебные и междометия.

8) Синтаксис

Синтаксис как учение о словосочетании и предложении.

Словосочетание.

Словосочетание как синтаксическая единица. Строение словосочетания. Средства связи в словосочетании. Классификация словосочетаний по характеру главного слова; по структуре; по смысловым отношениям. Виды связи в словосочетании. Грамматический анализ словосочетаний.

Предложение.

Предложение как основная синтаксическая единица. Признаки предложения. Классификация предложений.

Предложение простое.

Главные члены предложения. Сказуемое, его типы и способы выражения. Второстепенные члены предложения. Принципы классификации второстепенных членов предложения. Дополнение, его виды и способы выражения. обстоятельство, его виды и способы выражения. Способы разграничения второстепенных членов предложения.

Односоставные предложения как особый вид простого предложения. Предложение определённо-личное, неопределённо-личное, обобщённо-личное, безличное, инфинитивные и номинативные.

Простое осложнённое предложение. Однородные члены предложения. Обособленные члены предложения. Обращение. Вводные слова и предложения. Вставные конструкции. Грамматический разбор простых предложений.

Предложение сложное.

Сложное предложение как грамматическая единица.

Способы выражения отношений между частями сложного предложения. Сочинение и подчинение в сложном предложении.

Классификация сложных предложений.

Сложносочиненное предложение

Структура сложносочиненных предложений. Союзы в сложносочиненных предложениях – соединительные, противительные, разделительные, градационные. Сложносочиненные предложения, выражающие присоединительные и пояснительные отношения. Знаки препинания в сложносочинённых предложениях.

Сложноподчиненное предложение

Грамматические средства связи частей в сложноподчиненном предложении (союзы, союзные слова, соотносительные слова; порядок следования частей, соотношение глагольных форм главной и придаточной частей, интонация).

Структурно-семантические типы сложноподчиненных предложений. Сложноподчиненные предложения с придаточными частями: определительной, изъяснительной, обстоятельственной (времени, места, причины, образа действия, меры, степени, условной, уступительной, следствия, цели), сравнительной, присоединительной, сложноподчиненные предложения с сопоставительными отношениями между частями. Знаки препинания в сложноподчиненном предложении. Знаки препинания при оборотах, не являющихся придаточными.

Бессоюзное сложное предложение

Виды бессоюзных сложных предложений. Смысловые отношения между частями бессоюзного сложного предложения.

Средства связи частей бессоюзного сложного предложения. Основные типы бессоюзных предложений по их структуре и по характеру смысловых отношениях между частями.

Знаки препинания в бессоюзных сложных предложениях (запятая, точка с запятой, двоеточие, тире).

Многочленные сложные предложения

Многочленные сложные предложения. Уровни членения многочленных сложных предложений. Особенности средств связи в многочленных сложных предложениях (сочетание союзов, сочетание коррелятов и союзов, особый порядок слов и т. д.).

Понятие о многочленных сложносочиненных предложениях. Основные особенности многочленных сложносочиненных предложений. Грамматический разбор многочленных сложносочиненных предложений.

Понятие о многочленных сложноподчиненных предложениях. Основные особенности многочленных сложноподчиненных предложений. Многочленные сложноподчиненные предложения с последовательным подчинением, однородным соподчинением, неоднородным (параллельным) подчинением. Грамматический разбор многочленных сложноподчиненных предложений.

Понятие о многочленных бессоюзных сложных предложениях. Основные особенности многочленных бессоюзных сложных предложений. Грамматический разбор многочленных бессоюзных сложных предложений.

Многочленные сложные предложения

9) Пунктуация

Основы русской пунктуации. Структура предложения и пунктуация. Пунктуация и интонация. Знаки препинания, их основные функции и употребления.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ

Общие вопросы методики

Методика русского языка как наука, ее предмет и задачи. Связь методики со смежными науками: с лингвистикой, педагогикой, психологией.

Роль и место занимательности на уроках русского языка. Игры-упражнения и методика их проведения.

Учет индивидуальных возможностей учащихся в процессе обучения русскому языку.

Основные методы научного исследования: метод наблюдений, эксперимент, обобщение опыта передовых учителей, изучение методического наследия.

Краткий очерк истории методики русского языка в школе.

Русский язык как предмет изучения, его место и значение в средней школе.

Образовательное и воспитательное значение курса русского языка.

Цели и задачи обучения русскому языку в школе. Содержание и принципы построения программы по русскому языку для 5 – 9 классов общеобразовательной школы. Преемственность в обучении русскому языку в начальной и средней школе. Работа по развитию речи учащихся в школе. Примерное определение в программе курса речевых навыков, которые должны быть сформированы при изучении соответствующих тем курса.

Учебники по русскому языку (научный уровень, методические принципы, структура). Характеристика современных, ныне действующих учебников по русскому языку.

Методы и приемы обучения русскому языку.

Классификация методов и приемов обучения по источникам и способам (путям) получения учащимися знаний: 1) слово (рассказ) учителя; 2) беседа учителя с учащимися; 3) работа с учебником и учебными пособиями; 4) наблюдения над языком; 5) различные виды упражнений; 6) использование

наглядных пособий, перфокарт; 7) алгоритмизация и программированное обучение. Методика построения и использования алгоритмов.

Планирование работы по русскому языку.

Календарные, тематические и поурочные планы работы учителя русского языка. Цели, задачи и принципы планирования учебного материала.

Построение уроков по русскому языку.

Типы уроков русского языка в зависимости от стадии усвоения учащимися материала: урок первичного усвоения материала, урок закрепления знаний и навыков, урок обобщающего повторения, урок проверки знаний и навыков. Нетрадиционные формы проведения уроков.

Подготовка учителя к уроку. Принципы отбора дидактического материала для урока. Требования к текстам, используемым на уроках русского языка. Раздаточный материал, средства наглядности, значение их на уроках русского языка.

Проблемное обучение на уроках русского языка. Приемы создания проблемной ситуации. Самостоятельная работа учащихся на уроках русского языка. Методика самостоятельного изучения учащимися на уроке нового материала по учебнику. Дифференцирующее обучение на уроках русского языка. Место и роль опроса, виды опроса. Оценка знаний и практических умений учащихся, роль мотивировки оценок на уроке. Значение домашних заданий, их содержание и дозировка.

Изучение разделов науки о языке

Задачи и методика изучения отдельных разделов курса русского языка.

Тесная взаимосвязь между разделами курса русского языка. Изучение фонетики и графики с целью усвоения норм литературного произношения, обучения орфографии, изучения морфологии. Значение изучения раздела «Лексика и фразеология» для расширения активного словарного запаса речи учащихся. Связь изучения словообразования с усвоением орфографии и словарной работой.

Значение темы «Общие сведения о языке» для расширения лингвистического кругозора учащихся.

Основные вопросы методики изучения фонетики и графики, лексики и фразеологии, словообразования, морфологии и синтаксиса.

Методы формирования учебно-языковых умений (упражнения): фонетико-графические, лексико-фразеологические, морфемные, словообразовательные, морфологические, синтаксические.

Цели обучения орфографии, ее место в школьном курсе русского языка. Содержание работы по орфографии (орфографические знания, орфографические правила, орфографические умения и навыки).

Понятие об орфограмме. Методика изучения орфографических правил. Воспитание у учащихся «орфографической зоркости», умения опознать в тексте орфограммы.

Виды письменных работ по орфографии. Диктанты, их классификация по назначению (контрольные и обучающие) и по формальному признаку

(обучающие диктанты без изменения текста – предупредительный, объяснительный, «комментированное» письмо, диктант «проверяю себя» и др.) и с изменением текста (выборочный, творческий, свободный и др.). Требования к тексту контрольного диктанта, методика его проведения. Словарный диктант, обучающий и контрольный.

Исправление, учет орфографических ошибок и работа над ними.

Методика обучения пунктуации.

Цели обучения пунктуации, ее место в школьном курсе русского языка.

Методы и приемы обучения пунктуации. Методика работы над пунктуационным правилом.

Упражнения при обучении пунктуации.

Частные вопросы методики

Методика развития речи.

Содержание работы по развитию речи учащихся и ее место на уроках русского языка. Основные принципы методики развития речи: 1) принцип единства развития речи и мышления; 2) принцип взаимосвязи в развитии устной и письменной речи; 3) принцип связи работы по развитию речи с изучением грамматики, орфографии, пунктуации. Совмещение заданий по грамматике, орфографии, пунктуации и развитию речи на уроках русского языка.

Словарно-семантическая работа на уроках русского языка.

Проблема обогащения словаря учащихся. Способы определения значения слов. Работа над тематическими группами слов.

Работа над словосочетанием и предложением. Типичные недочеты построения словосочетаний и предложений в устной речи и в письменных работах учащихся. Обогащение речи учащихся изучаемыми синтаксическими конструкциями.

Способы создания на уроках ситуаций речевого общения. Виды работ по развитию речи (изложения и сочинения разных типов).

Классификация изложений по цели их проведения, характеру текстового материала и по способу передачи содержания текста. Методика работы над изложением.

Классификация сочинений по цели, по источникам знаний, по способу изложения мыслей. Методика работы над сочинением.

Речевые ошибки, речевые недочеты и грамматические ошибки в устных высказываниях и в письменных работах учащихся. Предупреждение и исправление ошибок и недочетов в изложениях и сочинениях.

Внеклассная работа по русскому языку.

Значение внеклассной работы. Формы организации внеклассной работы.

Факультативные занятия по русскому языку.

Цель и содержание факультативных занятий по русскому языку. Методы и приемы проведения факультативных занятий.

Основные направления в развитии современной методической мысли.

Изучение русского языка в 10 – 11 классах.

Работа по русскому языку на уроках литературы.

Особенности изучения русского языка в школах с украинским языком обучения.

Учет транспозиции и интерференции. Содержание и организация урока. Согласование с учителем украинского языка форм и методов изучения похожего в обоих языках материала.

IV. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика і періодизація культури і літератури античного світу.

Героїчний епос. Гомер. „Іліада” та „Одіссея”. Оповідь про троянську війну, її історичні та міфологічні елементи. Ідеал людини – героя-воїна. Сильові особливості та поетична техніка поем. Гомерівське питання. Значення гомерівських поем для античності й нового часу.

Публій Вергілій Марон (70-19 р. д н.е.) – поет Стародавнього Риму, автор героїчної епопеї „Енеїда”. Ідейно-політична та етико-естетична основа поеми. Еней – ідеал римської доблесті. Художня своєрідність „Енеїди”.

Театральне мистецтво Стародавньої Греції (загальна характеристика). Видатні грецькі драматурги класичного періоду (Есхіл, Софокл, Еврипід, Аристофан).

Есхіл – „батько трагедії”. Трагедія „Прометей Закутий”. Міф про Прометей і його інтерпретація Есхілом. Конфлікт між борцем за щастя люства, вільним розвитком людського розуму, історичним прогресом, гуманізмом (Прометей) з одного боку, та деспотією, сліпою силою влади (Зевс), з іншого. Поєднання епічних і ліричних традицій з драматичними ситуаціями, зіткнення характерів, поступового наростання інтенсивності трагічної дії.

ЛІТЕРАТУРА СЕРЕДНЬОВІЧЧА

Періодизація літератури середньовіччя. Література середньовіччя – закономірний етап в розвитку історико-літературного процесу. Катастрофа античного світу і перемога спочатку варварства, а потім нових народів і націй у Західній Європі. Роль християнства у підйомі і розвитку середньовічної культури.

Героїчний епос епохи феодалізму. Французький епос „Пісня про Роланда”, уславлення в ній військової доблесті, вірності лицаря своєму монарху, засудження феодального свавілля. Лицарська (куртуазна) література XII – XIII ст. Кретьєн де Труа и його лицарські романи.

Перехід до епохи Відродження. Загальна характеристика літератури доби Відродження. Новий погляд на людину і життєві цінності.

Життєвий і творчий шлях Данте Аліг'єрі (1265-1321) – італійського поета доби Перед ренесансу (початку Відродження). „Божественна комедія” як філософська поема, в художній тканині якої відбилися середньовічні уявлення про структуру Всесвіту і гуманістичний інтерес до людини. Публіцистична заостреність поеми Данте, її ідейна наснага і композиція.

Франческо Петрарка (1304 – 1374) – найвидатніший майстер сонета, представник старшого покоління італійських митців-гуманістів. „Книга пісень” – лірична збірка віршів поета, присвячених темі кохання до Лаури.

Література епохи Відродження. Гуманізм і його боротьба з феодалізмом і аскетичною культурою середньовіччя. Відродження в Італії. „Декамерон” Боккаччо як засіб новел антифеодального і антиклерикального характеру.

Епоха відродження у Франції. Найвищий підйом французького гуманізму у творчості Рабе. Висміювання пихатих завойовників і тупоумних схоластів у романі Рабе „Гаргантюа и антагрюель”. Гуманістичні ідеали Рабе і реалістичний гротеск в його романі.

Творчість відомих французьких поетів цієї доби – Франсуа Війона і П’єра Ронсара.

Англійський гуманізм. Особливості англійської ренесансної літератури в XVI ст. Розквіт драми і театру. Творчість Шекспіра – найвидатнішого представника англійського Відродження. Єстетичний і творчий шлях Шекспіра. „Шекспірівське питання”. Періодизація творчості Шекспіра. Історичні хроніки Шекспіра, викриття в них деспотизму. Комедії Шекспіра, їх життєстверджувальний, оптимістичний характер. Визначні трагедії Шекспіра. „Ромео і Джульєтта” - п’єса про велике людське кохання, яке перемогло середньовічний фанатизм. Філософська трагедія „Гамлет”. Зіткнення Гамлета із світом придворного егоїзму і королівського деспотизму. Рефлексивність героя, його боротьба зі світовим злом. Трагічний конфлікт гуманістичної мрії і спотвореної дійсності. Трагедії „Король Лір”, „Макбет”, „Отелло”.

Епоха Відродження в Іспанії. Колоніальна експансія, стійкість феодальних традицій і економічна криза в Іспанії в XVI – XVII ст.

Широкий розвиток іспанського рицарського роману в XV ст. Плутівський роман. Роман „Дон Кіхот” як реалістичне узагальнення іспанського життя на рубежі XVI – XVII ст. Пародійність роману. Дон Кіхот як „істинний мудрець” і жалюгідний безумець. Образ Санчо Панси. Губернаторство Санчо Панси і його народна мудрість. Гуманістичний світогляд Сервантеса в „Дон Кіхоті”.

Зарубіжна література XVII ст. Основні напрями в літературному процесі XVII ст. – ренесансний реалізм, класицизм і барокко. Ренесансний реалізм у творчості видатного іспанського драматурга Лопе де Веги. Демократичні тенденції. Героїчна драма „Фуенте овехуна”. Барочний іспанський поет Гонгора, його вплив на розвиток поезії XVI ст. Гонгоризм.

Французька література XVII ст. Театр французького класицизму. Західноєвропейське значення теорії і практики французького класицизму.

Трагедії Корнеля „Сид” і Расіна „Андромаха”, „Федра”. Основні теми і характери цих класицистичних трагедій.

Творчість Мольєра, його естетичні погляди. Комедії „Гартюф”, „Міщанин-шляхтич”, „Дон Жуан, або Кам’яний гість”, „Мізантроп”, „Лікар мимоволі”, „Скупий” та ін. Глибокий демократизм п’єс, їх прозора структура, соковита мова. Політичні й філософські проблеми в комедіях Мольєра. Художній метод Мольєра і класицизм. Елементи фарса в комедіях Мольєра.

Теоретичний трактат Вуало „Поетичне мистецтво”. Жанр басні у французській прозі XVII ст. (Лафонтен). Презиозна література, її зв'язок з маринізмом і гонгоризмом.

Розвиток літератури під впливом кризи феодальної системи, що підсилюється, затвердження буржуазних суспільних відносин. Епоха Просвіти, її ідеологія, яка виразила програму загальноєвропейського політичного й ідеологічного руху за перетворення соціальної структури в ім'я волі і рівноправності.

Просвітительський класицизм, просвітительський реалізм, сентименталізм – основні художні напрямки в літературі XVIII століття.

Політико-філософська спрямованість просвітителів.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА XVIII СТ.

Творчість Д. Дефо.

Просвітительські ідеї Дефо і його публіцистика. Роман «Робінзон Крузо» у контексті суспільного життя Англії початку XVIII століття. Філософський зміст роману – утвердження необмежених можливостей людини, героїзація підприємництва в романі. Дефо – творець просвітительського роману.

Творчість Дж.Свіфта.

Суспільно-просвітительська діяльність письменника. Актуальність памфлетів Свіфта («Казка діжки», «Листи сукнороба», «Скромна пропозиція»). Роман «Мандри Гуллівера» - аналітична сатира на вади державного устрою. Зміст протистояння йеху і гуїгнгмів. Іронічне ставлення автора до деяких ідей просвітителів. Умовність образу Гуллівера. «Мандри Гуллівера» - пародія на «Робінзона Крузо».

Англійські письменники 30-40-х рр.

С.Річардсон – творець жанру сімейно-побутового, любовно-психологічного роману, своєрідність романів «Памела» і «Кларіса».

Г.Філдінг. Своєрідність гуманізму письменника. Роман «Історія Тома Джонса, Знайди». Широке охоплення дійсності і виховні цілі розповіді. Становлення героя з третього прошарку суспільства в складних взаємодіях із середовищем, знаходження їм морального та соціального досвіду. Естетична програма романіста в авторських відступах й її зв'язок із сюжетом. Полеміка з Річардсоном.

Англійський сентименталізм.

Виникнення і розвиток сентименталізму в Англії, а потім і в інших країнах Європи. Його соціально-філософська підстава – неприйняття ощадливості, егоїстичної діловитості, яка морально спустошує особистість і суспільство. Апеляція до невичерпного своєкорисливості почуття, що виступає як критерій людської цінності. Опора на патріархальні форми відносин. Протиставлення села і міста. Вищі досягнення англійського сентименталізму.

Л. Стерн – автор «Сентиментальної подорожі». Психологічний аналіз як основний елемент сюжету.

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА XVIII СТ.

Загальна характеристика просвітницької літератури Франції.

Два етапи французького Просвітництва. Перший етап, пов'язаний з іменами Вольтера і Монтеск'є. Початок виступу проти абсолютизму. Другий етап, що передує революції, пов'язаний з іменами Дідро, Руссо, Бомарше.

Творчість Вольтера.

Суперечливість ідейної програми. Різнобічний характер літературно-філософської діяльності Вольтера. “Кандід, або Оптимізм”: особливості змісту, ідейна спрямованість повісті. «Простодушний»: контраст між цивілізованою і «природною» людиною.

Творчість Д.Дідро.

Філософські і політичні погляди письменника. Дідро – організатор видання й один з авторів «Енциклопедії». Естетична програма Дідро. Ідея просвітництва та своєрідність її художнього втілення в діалозі «Племінник Рамо».

Творчість Ж.-Ж. Руссо.

Соціально-філософська концепція Руссо. Ідея відродження «природної» людини і суспільства. Проголошення великої цінності людських почуттів і волі особистих відносин у романі «Нова Елоїза». Образ просвітителя-борця в автобіографічній повісті «Сповідь».

Творчість П.О.Бомарше.

«Севильський цирюльник» і «Одруження Фігаро» - найбільш значні добутки французької драматургії XVIII століття. Образ Фігаро. Гумор у розкритті характерів головних героїв. Різноманіття прийомів комічного.

ПРОСВІТНИЦТВО У НІМЕЧЧИНІ

Просвітительство у Німеччині (загальна характеристика).

Особливості німецького Просвітительства. Ідейно-тематична та художня своєрідність літератури “штюрмерів”. Обґрунтування реалістичних принципів мистецтва у працях Лессінга. Просвітительська програма Лессінга. Обґрунтування реалістичних принципів мистецтва, теорія жанрів і видів мистецтва («Гамбургська драматургія», «Лаокоон»).

Творчість Й. В. Гете

Періодизація діяльності Гете. Втілення принципів сентименталізму в романі «Страждання молодого Вертера». Глибоке дослідження протиріч духовного життя. Образ Вертера, Шарлотти, Альберта. Лірика Гете в період «Бури і натиску».

Трагедія Гете «Фауст».

Трагедія «Фауст» - найвидатніший твір літературного Просвітительства. Літературні джерела. Естетична програма автора у “Пролозі у театрі”. Ключова роль «Прологу на небесах» для розуміння ідейного змісту трагедії. Сумніви і шукання Фауста. Діалектика боротьби двох тенденцій, закладених в образах Фауста і Мефістофеля. Подолання трагедії творчою діяльністю. Образ Маргарити.

Творчість Ф. Шиллера.

Бунтарство Шиллера і відображення ідей «Бури і натиску» у «Розбійниках». «Підступництво і кохання». Конфлікт героя з підвалинами феодальної Німеччини. Народна драма «Вільгельм Тель» - тема боротьби за національну незалежність і свободу особи.

ЛІТЕРАТУРА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

Романтизм

Виникнення і розвиток нового (романтичного) літературного напрямку у світовій культурі. Романтизм як принципово нове світобачення, своєрідність романтичного спрямування: реальність і фантазія, розрив між мрією та дійсністю, новий герой, контрастні барви тощо.

Англійський романтизм

Джордж Ноел Гордон Байрон (1768-1824) - уособлення романтизму не лише в творчості, а й у житті, поведінці. Взірєць для наслідування для багатьох європейських романтиків. Особливості любовної та політичної лірики Дж. Байрона. Романтична поема «Паломництво Чайльд Гарольда» — один з найкращих здобутків лірико-романтичного напрямку в літературі. Чудові поетичні образи природи, життя людей, не займаних цивілізацією, картини визвольної боротьби народів Іспанії, Греції у творі. Поеми «східного циклу» — «Гяур», «Корсар», «Лара», філософська містерія «Манфред» — найхарактерніше втілення так званого «байронічного» героя, індивідуаліста й самітника. Роман у віршах - «Дон Жуан»: відтворення Дж. Байроном життя, сучасної йому Європи, в тому числі Росії й Англії, завдяки подорожам головного героя Дон Жуана.

Вальтер Скотт (1771-1832) - основоположник жанру історичного роману, поет. романіст, новеліст. Поєднання в прозі письменника романтичних та реалістичних рис. Роман "Айвенго".

Німецький романтизм

Генріх Гейне — ушавлений німецький поет і прозаїк. Збірник «Книга-пісень» Г. Гейне — один з найбільших здобутків німецькомовної лірики, фольклорне начало чи сленних поезій збірника, багатюще розмаїття почуттів і думок «Книги пісень». Зовнішня простота, ясність віршів Г. Гейне та їх образна складність. Музичність, іронічність, легкість, вишуканість поетичних творів. «Дорожні кар тини» — новаторська лірично-філософська проза, що мала великий вплив на світову есеїстику і художньо-документальні жанри. Сатирична поема «Німеччина. Зимова казка». Г. Гейне в Україні.

Ернест Теодор Амадей Гофман (1776—1822) — видатний письменник-романтик, художник, музикант. Художня фантазія, стилістичне новаторство і розмаїття в оповіданнях і повістях Е. Гофмана. Живописність і музикальність його прози, романтична іронія, химерна вигадка і реальність. Протистояння творчої людини (поета, композитора, художника) та бездуховного філістера — основний конфлікт його найвідоміших творів «Золотий горнець», «Життєва філософія кота Мура», «Малюк Цахес на прізвисько Ціннобер». Сатирико-метафоричний зміст казки «Малюк Цахес...», в якій розвінчано владу золота.

Французький романтизм

Віктор Марі Гюго (1802—1885) — один з найбільших представників романтизму, поет, драматург, романіст. Визначні твори письменника: «Собор Паризької Богоматері», «Знедолені», «Трудівники моря», «Людина, яка сміється», «Дев'яносто третій рік» тощо. Реальні факти і їх романтичне осмислення,

боротьба добра і зла, співчуття автора жертвам людської та соціальної несправедливості у творах. Антитеза як засіб побудови його романів.

Польська література

Адам Міцкевич — видатний польський поет. «Ода до молодості», «Балади і романси» — ранні поезії А. Міцкевича. «Кримські сонети» — сповнені пристрастей і філософських думок шедеври у цій складній віршованій формі. Волелюбні патріотичні поеми «Гражина», «Конрад Валленрод». Енциклопедія: старопольського життя у найвидатнішому національному епосі - романі у віршах «Пан Тадеуш». А. Міцкевич в Україні.

ЛІТЕРАТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика французької літератури ХІХ століття. Найвідоміші майстри європейської психологічної прози (Стендаль, Оноре де Бальзак, Г. Флобер, П. Меріме, Гі де Мопассан, Е. Золя та ін.).

Стендаль (Анрі Марі Бейль) — великий французький романіст. Роман «Червоне і чорне» — панорамна картина часу з усіма його суспільними конфліктами, політичними пристрастями і духовними шуканнями. Живі, суперечливі, складні характери героїв письменника, відкриття ним нових можливостей у відтворенні психологічного життя людини, найтонших нюансів людської душі і почуттів.

Оноре де Бальзак (1799—1850) — один з найвизначніших світових письменників, автор багатотомної «Людської комедії». Структура цього величного епосу життя французів з кінця ХVІІІ до середини ХІХ ст. Універсальність бальзаківського задуму, розмаїття тематики й проблематики, прозових форм в «Людській комедії». Ключові романи і повісті циклу: «Гобсек», «Батько Горію», «Втрачені ілюзії». Оригінальна форма зв'язку між окремими творами «Людської комедії». Гостра критика в «Людській комедії» «влади золота» як руйнівної сили, що спотворює людські душі, розбиває сім'ї, протиставляючи дітей і батьків, дружин і чоловіків. Оноре де Бальзак — знавець людських пристрастей і рушійних сил суспільного розвитку. Постаті молодих людей у творах французького майстра. Особливості прози Бальзака, наявність у ній романтичних рис. Бальзак в Україні.

Гюстав Флобер (1821—1880) — видатний французький письменник. Роман «Пані Боварі» — новий етап у розвитку літератури. Глибина психологічного аналізу у творах Г. Флобера. Викриття духовної та моральної ницості провінційного та столичного світів (образи Родольфа, Леона, аптекаря Оме). Суперечливість характеру головної героїні твору. Трагікомічне в постаті Шарля Боварі. Г. Флобер — майстер літературного стилю. Переклади М. Лукаша, Д. Паламарчука та ін.

Проспер Меріме — відомий письменник, блискучий майстер психологічної новели з стрімким захоплюючим сюжетом, яскравими характерами, драматичними пристрастями, барвистою екзотикою («Матео Фальконе», «Таманго», «Венера Ільська» «Кармен», «Локіс» тощо). Історичні твори: роман

«Хроніка царювання Карла IX» та драматична хроніка «Жакерія». Тісні творчі зв'язки зі слов'янськими народами (збірник пісень «Гусла».

Анрі Рене Альбер Гі де Мопассан (1850—1893) — видатний письменник-романіст, поет і новеліст. Майстерність Гі де Мопассана-новеліста. Стилість, образна насиченість, мовне багатство, драматизм, динамізм оповіді, сюжетна оригінальність і довершеність, тематичне розмаїття, виразність психологічних характеристик персонажів. Новели про франко-пруську війну («Пампушка», «Мадемуазель Фіфі», «Тітка Соваж», «Дядечко Мілен», «Два приятелі»), патріотизм письменника. Соціально-критичні оповідання «Барильце», «Мати потвор». Романи. «Життя», «Любий друг», «Монт-Оріоль» — вершина французької літератури.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика розвитку англійської літератури

Письменники-класики: Ч. Діккенс, У. Теккереї, Ш. Бронте, особливості їхньої спадщини.

Чарлз Діккенс (1812—1870) — ушавлений англійський письменник. Зображення у творах соціальних контрастів і духовних конфліктів суспільства Англії. Пригоди «Олівера Твіста» — соціальний роман письменника. Головні типи героїв Діккенса: молоді ідеалісти, підступні й жорстокі власники великої фортуни, добрі та людські диваки, нещасні самотні діти бідарів — жертви людського егоїзму. Гуманізм, гумор, сатира, іронія у творах письменника. Елементи мелодрами в сюжетах, сентиментальність у зображенні позитивних героїв. Значення щасливих кінцівок у творах Ч. Діккенса.

АМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Джеймс Фенімор Купер (1789-1851) - автор історичних "індіанських" романів циклу "Шкіряна Панчоха".

Генрі Уодсуорт Лонгфелло (1807—1882) — поет-романтик, знавець фольклору американських індіанців, талановитий перекладач європейської літератури, літературний критик. Поема «Пісня про Гайавату», вірші «День відійшов», «Майстер», «Пересторога» та ін.

Уолт Уїтмен (1819—1892) — поет, філософ. Новаторський характер його лірики. Поетична збірка «Пагінці трави». Вплив У. Уїтмена на поетів-сучасників різних країн. Популяризація поезії американського поета в Ук раїні (праці В. Мисика, І. Драча, переклади Л. Герасимчука, В. Коптілова).

Едгар Аллан По — американський поет, новеліст, критик. Ліризм, формальна досконалість. Комічне і жахливе — провідні теми новелістики Е. По («Окуляри», «Обдурення як точна наука» — з одного боку та «Чорний кіт», «Маятник і провалля», «Машкара червоної смерті», «Уїльям Уїльсон», «Передчасний похорон» тощо — з другого). Новели письменника — попередники творів детективного жанру («Вбивство на вулиці Морг», «Таємниці Марії Роже», «Золотий жук», «Вкрадений лист») та науково-фантастичних творів («Незвичайні пригоди певного Ганса Пфаля», «Повість про пригоди Артура Гордона Піма» тощо).

О.Генрі (Уільям Сідні Портер). Гумор і людяність новелістики О'Генрі (оповідання із збірок «Чотири мільйони», «Запалений світильник», «Серце Заходу», «Любий пройдисвіт»), роман у новелах «Королі та капуста»

НОРВЕЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Генрік Ібсен (1828—1906) — норвезький драматург і поет. Найвідоміші твори Ібсена — філософсько-символічна драматична поема «Пер Гюнт»; соціальне-психологічна драма «Ляльковий дім» («Нора»). Ібсен — новатор у галузі драматургії: наближення до проблем звичайного щоденного життя, глибокий психологізм, оновлення структури драматичної дії тощо.

ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Світовий авангард. Пошуки нових принципів і форм зображення дійсності, відтворення людських почуттів. Виникнення в поезії літературних течій, напрямів.

Поль Верлен (1844—1896) — поет-символіст, майстер поетичної форми й оригінальної за образністю лірики. Основні мотиви поезії П. Верлена. Артур Рембо (1854—1891). Громадянський пафос його лірики, художня вишуканість поетичних творів («Відчуття», «Голосівки», «Офелія» та ін.).

Гійом Аполлінер (Аполлінарій Костровицький) (1880— 1918) — автор збірника «Каліграми. Вірші Миру і Війни». Своєрідність творчої манери поета, пошук нових засобів художнього самовираження, звернення до культур різних народів та епох («Відповідь запорожців турецькому султанові», «Маленьке авто» та ін.).

Натуралізм. Філософська основа та естетичні засади натуралізму. Е.Золя — теоретик та практик натуралізму. Епопея Е.Золя “Ругон-Маккари”: задум та будова циклу. Роман “Кар’єра Ругонів” як перший і ключовий роман епопеї.

БЕЛЬГІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Моріс Метерлінк (1862—1949) — драматург і поет-символіст, автор п'єс «Сліпці», «Монна Ванна», «Чудо св. Антонія», «Синій птах», «Марія Магдалена», «Жанна д'Арк». Символістська драма «Синій птах» — лірична оповідь про пошуки щастя. Уславлення людської доброти, порядності, пам'яті у п'єсі. Художні особливості драматичного твору М. Метерлінка.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Оскар Фінгал О'Флаєрті Уйгс Уайльд — англійський прозаїк, поет, драматург. «Портрет Доріана Грея» — вірець інтелектуального роману кінця ХІХ ст. Філософсько-естетичні й моральні проб леми твору.

Джордж Бернард Шоу (1856—1950) — видатний драматург. Найпопулярніші його п'єси «Пігмаліон», «Дім, де розбиваються серця». Прояв у цих п'єсах новаторства творчості Б. Шоу: драматургія думки, зіткнення ідей, дискусій з актуальних проблем, втілених у яскраву театральну форму, в живі оригінальні постаті й характери. Принциповий діалогізм у творах, апеляція до розуму глядача. Парадокс — сюжетна основа творів Б. Шоу. Словесний парадокс та іронія в творах. Постановка п'єс Б. Шоу в Україні.

Герберт Джорж Уеллс — англійський письменник, представник жанру наукової фантастики. Антиутопічний характер, елементи роману-перестороги у творах Уеллса: «Війна світів», «Машина часу», «Невидимець», «Острів доктора Моро» тощо. Реалізм і фантастика, іронія і сарказм у романах письменника.

АМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Джек Лондон (Джон Гріффіт) — видатний американський письменник. Відомі твори — «Мексиканець», «Мартін Іден», «Біле ікло», «Поклик предків». Глибока людяність творів, їх місце серед видатних творів подібної тематики у світовій літературі. Твори Джека Лондона в українських перекладах.

ЛІТЕРАТУРА ХХ СТОЛІТТЯ

ЛІТЕРАТУРА 20—40-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Загальна характеристика розвитку літературного процесу першої половини ХХ ст. Основні теми, жанри, засоби художньої виразності. Антивоєнний, гуманістичний пафос творів видатних представників світового письменства.

Франц Кафка (1883—1924) — визначний австрійський письменник. Концепція світу і людини у творчості Кафки: ідея космічності й непереборності зла. Проблема взаємовідносин людини і влади. Людська самотність — домінанта творчості Кафки. Побутова, філософська проблематика його творів. Відображення особливостей художнього світу письменника в новелі «Перевтілення» та її проблематика.

Дж.Джойс. Естетична доктрина Джойса. Пошуки нових форм зображення у романі «Улісс». Техніка «потoku свідомості». Особливості хронотопу роману. Роль міфу у творі.

Карел Чапек — прозаїк і драматург. Гумор і сатира у спадщині письменника. Соціально-фантастичні твори «Р.У.Р.», «Фабрика абсолюту», «Кракатит» — п'єси і романи-перестороги. Антифашистські п'єси Чапека «Біла хвороба», «Мати» та роман-памфлет «Війна з саламандрами» — вершина світової сатири ХХ ст. О. Лісняк, С. Сакидон, В. Струтинський — перекладачі творів К. Чапека українською мовою.

Антуан де Сент-Екзюпері — письменник і військовий льотчик. Роман «Південний поштовий», «Нічний політ», «Земля людей». Реалістичне і водночас романтичне зображення мужності й гуманізму його героїв. Популярність творів А. Сент-Екзюпері. Їх переклади А. Жаловським.

Бертольд Брехт (1898—1956) — німецький драматург, прозаїк, поет, теоретик літератури і театру. Теорія епічного театру, її основні принципи. Традиції і новаторство драматургії Брехта («Тригрошова опера», «Матінка Кураж та її діти», «Добра людина із Сичуані» та ін.). Основні мотиви його драматургії. Антифашистські драми Брехта. «Життя Галілея» — філософська драма: образна система, проблематика, особливості поетики.

Роман-антиутопія у світовій літературі (Євген Замятін. «Ми», Джордж Оруелл «1984»).

Еріх Марія Ремарк (1898—1970) — видатний німецький письменник. Роман «На західному фронті без змін» — один з найпопулярніших творів про так звану «втрачену генерацію». Твори «Повернення», «Три товариша», «Чорний обеліск»,

«Час жити і час умирати». Художнє втілення найважливіших проблем життя народу від першої до другої світових війн у творах. Типовий герой романів — самотня мужня людина, віддана фронтовому братерству, здатна на велике кохання, але спустошена війною ще в ранній молодості й тому зневірена.

Ернест Міллер Хемінгуей (1899—1961) — відомий американський письменник, журналіст. Новаторство прози Е. Хемінгуея: лаконізм («телеграфний стиль»), особливе значення підтексту («принцип айсберга»), драматургізація діалогів, відвертість сповіді від першої особи, вагомість і насиченість слова в тексті. Романи Хемінгуея про «втрачену генерацію» — «Фієста», «Прощавай, зброє!» Герой письменника («герой кодексу») — сильна самотня людина, що може постояти за себе, вірить у товариство, вміє любити, прагне незалежності й свободи. Роман-пересто рога «По кому подзвін». Філософська повість-притча «Ста рий і море» — гімн людській праці, волі й мужності. Е. Хемінгуей — майстер новелістики (оповідання із збірок «В наш час», «Переможець не одержує нічого», опо відання «Сніги Кіліманджаро»).

ПОЕЗІЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Райнер Марія Рільке (1875—1926) — австрійський поет і прозаїк. Особливості лірики Р. Рільке: велика духовна й образна сила, чудова музикальність.

Томас Стернз Еліот (1888—1965) — англо-американський поет. Трагічні роздуми про втрату суспільством найважливіших моральних цінностей. Філософська наснага, стильове багатство.

Вітезслав Незвал (1900—1958) — чеський поет. Новаторство поетичної форми, вишуканість естетичного переживання у його ліриці.

ЛІТЕРАТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Поява нових модерністських літературних течій: “новий роман” (Н.Саррот, Роб-Гріє), “театр абсурду” (С.Беккет, Е.Іонеску), “конкретна поезія” (Д.Пігнатарі, Р.Азередо, О.Гомрінгер), література бітників (А.Гінзбург, Дж.Керуак).

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Альбер Камю (1913- 1962). Французький письменник; своєрідність його життєвої та філософської позиції. Екзистенціальна концепція абсурдності буття й існування людини в «Міфі про Сізіфа» та романі «Посторонній». Неприйняття соціальної революції в «Бунтуючій людині». Філософський роман-притча «Чума». Антифашистський і екзистенціальний смисл роману. Міфічно багатоплановий образ чуми в романі. Мотиви перестороги в романі «Чума».

АМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Джером Дейвід Селінджер (нар. 1919 р.). Психологічні новели письменника у збірці «Дев'ять оповідань». Тематика, проблематика та стильові особливості новел. Герой повісті «Над прірвою у житті» («Ловець у житті»). Холден Колфілд — предтеча «бунтівного покоління» 60-х років. Зображення молоді у творах Д. Селінджера. Філософська складність його оповідань («День бананової рибки», «Тут пташка-невдашка» тощо).

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Габріель Гарсія Маркес (нар. 1928 р.) — відомий колумбійський письменник і публіцист. Роман Маркеса «Сто років самотності» — напівфантастична притча, що втілює історію аристократичної родини Буендіа на тлі історії Колумбії й Латинської Америки взагалі. Іронія, сатира, гротеск, поетичність та фольклорне начало в романі. Особливості тематики і стилю Г. Маркеса як представника так званого «магічного реалізму» в латиноамериканській літературі. Український переклад С. Жолоб, Л. Олевського.

V. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ

Розділ I. Methodика викладання як наука і вузівська дисципліна.

Шляхи розвитку методики викладання літератури в школі. Історія розвитку методики літератури як складової частини історичного процесу розвитку літератури та викладання її в загальноосвітній школі. Розвиток методики викладання російської літератури на сучасному етапі. Методологічні основи викладання літератури в школі. Філософське осмислення процесу навчання та виховання. Праці з педагогіки та дидактики Ю. А. Бабанського, І. Я. Лернера, М. Н. Скаткіна, М. І. Махмутова, В. А. Оніщук, В. І. Бондаря, А. І. Ланської та ін.

Розробка загально дидактичних аспектів, класифікація методів, прийомів і видів навчальної діяльності, проблемного навчання, сучасного уроку і шляхів його реалізації, професіограми вчителя та ін.

Основні напрями та тенденції розвитку педагогічної науки у світі. Дослідження наукових робіт учених психологів: Б. Г. Ананьєва, Н. Н. Булонського, Л. С. Виготського, Г. С. Костюка, А. І. Щербакова, С. Л. Рубінштейна. Зв'язок методики російської літератури з літературознавством, з теоретико-літературною наукою, історією, філософією, соціологією, законодавством, психологією, літературознавством.

Розділ II. Основні положення і зміст викладання літератури в школі.

Врахування специфіки літератури, вивчення її як явища мистецтва, образного відтворення дійсності. Відповідність художніх творів пізнавально-віковим особливостям учнів. Чотири головні рівні, об'єднані близькими віковими категоріями учнів, їхнім психологічними особливостями та завданнями курсу. Перший рівень – пояснювальне читання (1–3 класи). Другий рівень – тематичний (5–7 класи). Основні розділи програми II рівня. Твори про рідну природу. Третій рівень – пропедевтичний характер системи літературної освіти (8 клас). Основні розділи програми. Хронологічна послідовність й найелементарніші уявлення про розвиток літературного процесу. Підготовка учнів 8 класу до вивчення системного курсу історії літератури. Четвертий, найвищий рівень – послідовний історико-літературний курс (9–11 клас). Зміст, обсяг і структура літературного курсу кожного класу. Літературний матеріал у програмі. Основні навчальні посібники.

Планування та організація праці вчителя літератури в школі. Види планів у школі: календарні, тематичні, календарно-тематичні та поурочні плани. Урок як основна форма вивчення літератури в школі. Загальні положення. Особливості

уроку літератури. Типологія уроків літератури. Структура та методика уроку літератури.

Форми, методи та методичні прийоми викладання літератури. Поняття про методику викладання літератури в школі. Метод лекції. Метод евристичної бесіди. Метод самостійної роботи. Методичні прийоми.

Вивчення біографії письменника. Світогляд письменника. Автобіографія. Інтерв'ю з письменником. Літературний портрет. Письменницькі нагороди, премії, звання. Бібліотека письменника. Особисте життя, коло друзів письменника. Музеї письменників. Наочність і ТЗН щодо вивчення біографії.

Оглядові теми. Монографічні теми. Питання програмованих творів. Аналіз літературного твору. Епічні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, словникова робота, бесіда за змістом прочитаного, використання елементів аналізу, підсумкові заняття, творчі усні та письмові роботи.

Ліричні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, навчальна пауза, повторне читання, словникова робота, бесіда.

Система письмових робіт з літератури і розвиток мови учнів.

Значення і мета письмових робіт та вимоги до них. Система письмових робіт 5–8 класів. Система письмових робіт у 9–11 класах.

Технічні засоби і наочність при вивченні літератури. Екранні (зорові), звукові і аудіовізуальні (комбіновані). Звукові технічні засоби навчання (фонопосібники), аудіовізуальні засоби навчання.

Наочність на уроках літератури.

Факультативні заняття з літератури. Організація і зміст факультативних занять. Методика факультативних занять з літератури.

Позакласна робота з літератури. Педагогічна мета позакласної роботи. Форма позакласної роботи з літератури.

Розділ III. Викладання літератури в школі на сучасному етапі.

Вимоги до викладання літератури в сучасних умовах. Гуманізація освіти і навчання як основне веління часу. Забезпечення умови всебічного розвитку особистості, індивідуальності, толерантності у процесі роботи над художнім твором.

Поява навчально-виховних закладів нового типу: ліцеї, гімназії, класи з поглибленим вивченням літератури. Елементи науково-дослідної роботи в школі, залучення школярів до участі в МАН (Мала академія наук).

Використання комп'ютерних технологій у процесі вивчення художнього твору та творчості письменника в цілому.

VI. ЛІТЕРАТУРА

Сучасна російська літературна мова

Основна

1. Акімова Н. Г. Синтаксис современного русского языка. Санкт-Петербург: СПбГУ, 2009. 346 с.
2. Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке: учеб. пособие для студ. вузов. Москва: Логос, 2003. 304 с.

3. Валгина Н. С., Розенталь Д. Э., Фомина М. И. Современный русский язык. 4-е изд. Москва: Логос, 2012. 528 с.
4. Докучаева Р. М. Синтаксис сложного предложения: учеб. пособие. Москва: Флинта, 2013. 232 с.
5. Кузьмина Н. А., Абросимова Е. А. Активные процессы в русском языке и коммуникации новейшего времени. Москва: Флинта: Наука, 2013. 256 с.
6. Маторина Н. М. Виды лингвистического разбора в схемах и образцах: методические рекомендации для студентов педагогических институтов, учителей русского языка, учителей начальных классов. 3-е изд., испр. и доп. Славянск: СГПУ, 2010. 65 с.
7. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методические рекомендации по изучению словообразовательных гнезд на занятиях по языку в вузе. Славянск: ДГПУ, 2018. 60 с.
8. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методические рекомендации по использованию лингвистических словарей на занятиях по языку в вузе. Славянск: ДГПУ, 2018. 107 с.
9. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Развитие интереса студентов к лингвистическим знаниям (на материале морфемных словарей). *Вісник Донбаського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глущенко]. Слов'янськ: ДДПУ, 2013. Вип. 2. С. 187–197.
10. Маторина Н. М. Об использовании нетрадиционных заданий на занятиях по языку в педагогическом вузе. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. Слов'янськ, 2018. Вип. 7. С. 197–203.
11. Маторина Н. М. Развитие интереса студентов к лингвистическим знаниям (на материале словообразовательных словарей). *Вісник Донбаського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глущенко]. Слов'янськ: ДДПУ, 2013. Вип. 1. С. 187–197.
12. Маторина Н. М. Русский язык в вопросах и ответах. Славянск: ЧП «Канцлер», 2007. Ч. 1. 203 с.
13. Маторина Н. М. Русский язык в вопросах и ответах. 2-е изд., перераб. и доп. Славянск, 2009. Ч. 1. 219 с.
14. Маторина Н. М. Русский язык в вопросах и ответах. Славянск, 2009. Ч. 2. 241 с.
15. Розенталь Д. Э. Сборник упражнений по русскому языку с диктантами. Москва: «ОНИКС 21 век», «Мир и Образование», 2014. 448 с.
16. Русский язык и литература: проблемы изучения и преподавания: сб. науч. тр. / Нац. пед. ун-т им. М. Драгоманова; под ред. Л. А. Кудрявцева. Киев: Изд-во Киев. ун-та им. Т. Г. Шевченко, 2010. 198 с.
17. Современные словари и справочники по русскому языку.
18. *Статті із журналів «Русский язык в школе», «Русский язык в школе и дома», «Русская речь», «Русская словесность», «Русский язык в национальной школе», «Русский язык в научном освещении», «Русский язык и литература в школе», «Русский язык и литература для школьников», «Русский язык за*

рубежом», «Русская словесность в школах Украины», «Русский язык и литература в учебных заведениях», «Русский язык и литература в школах Украины», «Вопросы языкознания», «Филологические науки», из газеты «Русский язык» (приложение к газете «Первое сентября»).

Методика викладання російської мови **Основна**

1. Маторина В. В., Маторина Н. М. О роли интерактивных методов обучения в современном образовании. *International scientific-practical conference "Personality, family and society: issue of pedagogy, psychology, politology and sociology"*: Conference Proceedings, June 16–17, 2017, Shumen. Shumen: Konstantin Preslavsky University of Shumen, 2017. С. 65–67.

2. Маторина Н., Маторин Б. Терминологические словари на занятиях по методике русского языка и литературы в вузе. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глущенко]. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2015. Вип. 2. С. 102–110.

3. Маторіна Н. М., Маторіна В.В. Ідеї інтерактивності навчання в історії вітчизняної та світової педагогіки. *Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Сандомир, Польща, 05–06 травня 2017 р.). Сандомир : ГПУ, 2017. С. 46–50.

4. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Возможности использования ономастических словарей на занятиях по языку в педагогическом вузе (из опыта работы). *Сучасні дослідження з іноземної філології*: зб. наук. праць / [відп. ред. М. П. Фабіан]. Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк», 2013. Вип. 11. С. 447–453.

5. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Лингводидактические основы изучения ономастики в педагогическом вузе (из опыта работы). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*: лінгвістичні науки: зб. наук. праць. Одеса: «Астропринт», 2013. № 16. С. 151–157.

6. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методические рекомендации по изучению словообразовательных гнезд на занятиях по языку в вузе. Славянск: ДГПУ, 2018. 60 с.

7. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методические рекомендации по изучению служебных частей речи в сопоставительном аспекте (русско-украинские соответствия). Славянск: ДГПУ, 2018. 60 с.

8. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методические рекомендации по использованию лингвистических словарей на занятиях по языку в вузе. Славянск: ДГПУ, 2018. 107 с.

9. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Методы исследования и методы обучения в методике преподавания русского языка (прикладной аспект). *Теоретические и прикладные проблемы русской филологии*: науч.-метод. сб. / отв. ред. В. А. Глущенко. Славянск: СГПУ, 2010. Вып. 20. С. 205–216.

10. Маторина Н. М., Маторин Б. И. Развитие интереса студентов к лингвистическим знаниям (на материале морфемных словарей). *Вісник Донбаського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*:

зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: ДДПУ, 2013. Вип. 2. С. 187–197.

11. Маторіна Н. М. Методика викладання російської мови: тестові завдання до комплексної контрольної роботи (з відповідями): навч. посіб. Слов'янськ, 2018. 140 с. (російською мовою)

12. Маторіна Н. М. Методика викладання російської мови: тестові завдання до комплексної контрольної роботи: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. Слов'янськ, 2018. 134 с. (російською мовою)

13. Маторина Н. М. Об использовании нетрадиционных заданий на занятиях по языку в педагогическом вузе. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. Слов'янськ, 2018. Вип. 7. С. 197–203.

14. Маторина Н. М. Развитие интереса студентов к лингвистическим знаниям (на материале словообразовательных словарей). *Вісник Донбаського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: ДДПУ, 2013. Вип. 1. С. 187–197.

15. Маторина Н. М., Рубан А. А. Инновационные педагогические технологии на современном этапе развития высшей школы (на примере занятий по методике преподавания русского языка и литературы). *Conference Proceedings of the II International Scientific Internet- Conference Modern Problems of Improve Living Standards in a Globalized World (December 8, 2017, Opole – Berdyansk – Tbilisi – Slovyansk – Kropyvnytsky)*. Opole – Berdyansk – Tbilisi – Slovyansk – Kropyvnytsky, 2017. С. 357–361.

16. Маторина Н. М., Рубан А. А. Учебно-справочные материалы по методике русского языка и литературы: пособие [для студентов-филологов и учителей-словесников]. Славянск: Изд-во Б. И. Маторина, 2014. Ч. 1. 163 с.

17. Маторина Н., Рубан А. Использование инновационных технологий при изучении методики русского языка и литературы в педагогическом вузе на современном этапе развития высшей школы. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика; Spirituality of a personality: Methodology, Theory and Practice*: зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Н.-д. ін-т духов. розв. людини, каф. «ЮНЕСКО». Сєверодонецьк, 2017. Вип. 6 (81). С. 131–139.

18. Маторина Н. Слова категории состояния как часть речи (лингвометодический аспект). Стаття 1. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. Вип. 4. С. 99–109.

19. Маторина Н. Слова категории состояния как часть речи (лингвометодический аспект). Стаття 2. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. № 6.1 (46.1), червень, 2017 р. С. 45–48.

20. Маторина Н. Слова категории состояния как часть речи (лингвометодический аспект). Стаття 3. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. Вип. 5. С. 135–143.

21. Маторина Н. М. Трудности морфологического разбора: пособие [для студентов-филологов и учителей-словесников]. 2-е изд., перераб. и доп. Славянск: Изд-во Б. И. Маторина, 2016. 53 с.

22. Matorina N. M., Matorina V. V. Creating the optimal conditions of the development of professionalism of future graduates in the process of professional training. *Modern problems of management: economics, education, health care and pharmacy*: The Conference will be held October, 26–29, 2017, Opole, Republic of Poland. Opole, **2017**. С. 81–83.

23. Новый словарь базовых терминов и понятий по методике преподавания русского языка и литературы / авт.-сост.: А. А. Рубан, Н. М. Маторина. 2-е изд., перераб. и доп. Славянск: Издательство Б. И. Маторина, 2018. 180 с.

24. Попова Н. В., Отришко В. А. Методика русского языка: самостоятельная работа студентов: учебно-метод. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Балашои; Николаев, 2012. 148 с.

25. Рубан А. А., Маторина Н. М. Учебно-справочные материалы по методике русского языка и литературы: методическое пособие для самостоятельной работы студентов. Славянск: Изд-во Б. И. Маторина, 2018. Ч. 2. 160 с.

26. Русский язык и литература: проблемы изучения и преподавания: сб. науч. тр. / Нац. пед. ун-т им. М. Драгоманова; под ред. Л. А. Кудрявцева. Киев: Изд-во Киев. ун-та им. Т. Г. Шевченко, 2010. 198 с.

27. Словарь базовых терминов и понятий по методике русского языка и литературы / авт.-сост.: Маторина Н. М., Рубан А. А. Славянск: ЧП Маторин Б. И., 2014. 160, [1] с.

28. Тесты по методике преподавания русского языка / сост. Н. М. Маторина. Славянск: СГПУ, 2011. 34 с.

29. Толикина Е. А. Развитие коммуникативной компетентности на занятиях по русскому языку и литературе. Ульяновск: Зебра, 2015. 50 с.

30. Ядровская Е. Р., Данаев А. И. Глоссарий методических терминов и понятий (русский язык, литература) Опыт построения терминосистемы. Санкт-Петербург: Своё издательство, 2015. 306 с.

Зарубіжна література

Основна

1. Білоус П.В. Теорія літератури: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2013. 328 с.
2. Ващенко Ю.А. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: навч. посібник. Харків: ХНУ, 2014. 152 с
3. Ващенко Ю.А., Мурадова І.Р. Історія зарубіжної літератури кінця ХІХ – початку ХХ століть: навч. посібник. Харків, 2013. 188 с.
4. Вишницька Ю.В., Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури межі ХІХ-ХХ століть: навч.-метод. посіб. для студ. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, Гуманітарний ін-т, 2013. 214 с.
5. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 400 с.

6. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М., Гринчак Н.І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: навч. посібник. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
7. Давиденко Г.Й., Чайка О.М., Гричаник Н.І., Кушнерьова М.О. Історія новітньої зарубіжної літератури. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 274 с.
8. Давиденко, Г. Й., Величко М. О. Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 292 с.
9. Кузьменко В. І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посібник. К.: Академія, 2012. 496 с.
10. Помазан І.О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: підручник. Харків: Вид-во НУА, 2010. 256 с.
11. Ференц Н.С. Теорія літератури і основи естетики: навч. посібник. Київ: Знання, 2014. 511 с.
12. Чижевський Д. І. Історія російської літератури ХІХ століття. Київ: Академія, 2010. 216 с.

Додаткова

1. Бітківська Г.В., Динниченко Т.А. Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII століття: практикум: навч. посібник. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 160 с.
2. Девдюк І.В. Англійська література: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 144 с.
3. Зарубіжна література доби постмодернізму: навч. посібник / С.А. Пухната та ін.; Горлівський держ. пед. ін-т іноз. мов. Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2011. 348 с.
4. Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник: у 2 т. / ред. Н. Михальська, Б. Щавурський. Тернопіль: Навчальна книга; Богдан, 2015. Т. 2: Л-Я. 864 с.
5. Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник: у 2 т. / ред. Н. Михальська, Б. Щавурський. Тернопіль: Навчальна книга; Богдан, 2015. Т. 1: А-К. 824 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: Академія, 2011. 752 с.
7. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ: Академвидав, 2013. 278 с.
8. Ніколенко О.М., Конєва Т.М., Орлова О.В. Основні тенденції розвитку прози ХХ століття: навч. посібник. Полтава: АСМІ, 2010. 200 с.
9. Привалова Л.П. Актуальні проблеми вивчення течій раннього модернізму в західноєвропейській літературі кінця ХІХ - початку ХХ ст.: навч. посібник. Дніпро: РВВ ДНУ, 2011. 100 с.
10. Пригодій С. М., Горенко О. П. Американський романтизм. Полікритика: навч. Посібник. Київ: Либідь, 2011. 440 с.
11. Соколов Б. Расшифрованный Булгаков. Тайны «Мастера и Маргариты». Москва: Эксмо, 2010. 608 с.
12. Яцків Н.Я. Французька література ХХ століття: навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 124 с.

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІЗ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ	8
III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ.....	12
IV. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	15
V. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ	25
VI. ЛІТЕРАТУРА	26